

SAVODSIZLIK RIVOJLANIYATI?

Safarova Ozoda

O'zbekiston davlat jahon tillari universiteti ingliz tili №1 fakulteti 3-kurs talabasi
ozodasafarova005@gmail.com

Ilmiy rahbar: Nosirova Mubina Olimovna,

O'zDJTU Umumiy tilshunoslik kafedrasida katta o'qituvchisi
m.nosirova@uzswlu.uz

Annotatsiya: Ushbu maqolada zamonaviy hayotimizda savodsizlik muammosi, uning ko'rinishlari va dolzarbligi tahlil qilinadi. Shuningdek, savodsizlik faqatgina o'qish va yozishni bilmaslik emas, balki dunyoqarashning torayishi, axborotni tahlil qila olmaslik hamda kitobxonlikning kamayishi savodsizlikning asosiy omillaridan biri sifatida ko'rib chiqiladi.

Kalit so'zlar: savodsizlik, dunyoqarash, axborot savodsizligi, texnologiyalar, bilim olish, kitobxonlik, inson.

Abstract: This article analyzes the problem of illiteracy in modern life, its forms, and its relevance. It also emphasizes that illiteracy is not only the inability to read and write, but also includes the narrowing of worldview, the inability to critically analyze information, and the decline of reading culture as one of the main factors contributing to illiteracy.

Keywords: illiteracy, worldview, information illiteracy, technologies, knowledge acquisition, reading, human.

Аннотация: В данной статье анализируется проблема неграмотности в современной жизни, её проявления и актуальность. Также подчеркивается, что неграмотность – это не только неспособность читать и писать, но и сужение мировоззрения, неспособность критически анализировать информацию, а также снижение культуры чтения как один из основных факторов неграмотности.

Ключевые слова: неграмотность, мировоззрение, информационная неграмотность, технологии, приобретение знаний, чтение, человек.

Zamonaviy davr texnologiyalarining jadal rivojlanishi bilan tavsiflanadi. Bugungi kunda axborot olish, yangiliklardan xabardor bo'lish va turli manbalarga murojaat qilish imkoniyatlari misli ko'rilmagan darajada kengaydi. Shu bilan birga, muhim bir savol yuzaga keladi: hozirgi sharoitda savodsizlik darajasi kamayib bormoqdam yoki aksincha, yangi shakllarda rivojlanmoqdam?

Inson boshqa mavjudotlardan ong, tafakkur va o'z-o'zini anglash qobiliyati bilan ajralib turadi. Aynan shu xususiyatlar uni bilim olishga intilish, hayotining mazmunini anglash, estetik va ma'naviy qadriyatlar yaratish hamda har tomonlama kamol topishga undaydi. Biroq zamonaviy jamiyatda ushbu fazilatlarni yetarlicha qadrlamaydigan yoki ularga e'tibor qaratmaydigan qatlamlar ham mavjud.

Mazkur maqolaning asosiy maqsadi – bugungi kunda savodsizlikka olib kelayotgan omillarni tahlil qilish, ularning jamiyat taraqqiyotiga ta'sirini yoritish hamda ushbu muammoning oldini olish va unga qarshi kurashish yo'llarini ko'rsatib berishdan iborat. Savodxonlik va savodsizlik masalalari ko'plab olimlar tomonidan tadqiq etilgan. Jumladan, Lev Vygotsky, Paulo Freire hamda John Dewey kabi olimlar ushbu muammoni inson tafakkuri va ijtimoiy muhit bilan uzviy bog'liq holda o'rgangan

bo'lsalar, zamonaviy tadqiqotlarda raqamli texnologiyalarning ta'siri alohida e'tiborga olinmoqda.

Hozirgi zamonda savodsizlik faqatgina o'qishni va yozishni bilmaslik bilangina cheklanmaydi. Zamonaviy hayotimizda savodsizlikning ham yangi ko'rinishlari paydo bo'lib bormoqda. Masalan, axborot savodsizligi, ya'ni insonlarning to'g'ri va noto'g'ri ma'lumotni ajrata olmasligi eng keng tarqalgan turlaridan biri desak mubolag'a bo'lmaydi. Ijtimoiy tarmoqlarda tarqalgan yolg'on xabarlar va tekshirilmagan ko'plab ma'lumotlar odamlarning noto'g'ri xulosa chiqarib qo'yishiga sabab bo'lyapti.

"Reading the world always precedes reading the word" (Freire, 1983). Braziliyalik pedagog Paulo Freire savodsizlikni faqat texnik emas, balki ijtimoiy muammo deb hisoblaydi. Unga ko'ra odamzod o'qish va yozishni bilsa-da, lekin atrofdagi voqelikni anglay olmasa ham savodsizlikning bir ko'rinishi bo'lar ekan.

Bugungi kunda savodsizlik faqat yozish va o'qish ko'nikmalarining yo'qligi bilan cheklanib qolmay, balki insonning dunyoni tushunish darajasida ham namoyon bo'lmoqda. Ayniqsa, dunyoqarash bilan bog'liq savodsizlik keng tarqalib, u insonlarning voqea-hodisalarni chuqur tahlil qilmasdan, yuzaki xulosa chiqarishiga sabab bo'lmoqda.

Bunday holatning asosiy sabablaridan biri sifatida kitobxonlik madaniyatining pasayib borishini ko'rsatish mumkin. Kitob mutolaasi insonning fikrlash doirasini kengaytiradi, uni mustaqil tahlil qilishga o'rgatadi hamda murakkab masalalarga turli nuqtai nazardan qarash imkonini beradi. Biroq so'nggi yillarda ko'plab insonlar, ayniqsa yoshlar orasida kitob o'qishga bo'lgan qiziqish kamayib bormoqda.

Buning o'rnini tezkor axborot manbalari, ijtimoiy tarmoqlar va qisqa kontentlar egallamoqda. Natijada inson uzoq va chuqur fikrlashni talab qiladigan jarayonlardan uzoqlashib, tayyor va yuzaki ma'lumotlarni qabul qilishga o'rganib qolmoqda. Bu esa vaqt o'tishi bilan uning analitik fikrlash qobiliyatini susaytiradi va dunyoqarashining torayishiga olib keladi.

Xulosa qilib aytganda, zamonaviy hayotimizda savodsoizlik tushunchasi yangidan yangi mazmun kasb etmoqda. Endilikda savodsizlik faqatgina o'qish va yozishda emas axborot qabul qilish va tarqatish, insoniyat dunyoqarashining tobora torayib borishida ham deb ayta olish mumkin. Texnologiyalar rivoji insoniyat uchun katta imkoniyatlar yaratadigan bo'lsa-da, u savodsizlikning yangi ko'rinishlarini dunyoga keltirmoqda.

Shu boisdan, zamonaviy savodsizlikka qarshi kurashishda kitobxonlik madaniyatini rivojlantirib, tanqidiy ko'nikmalarni shakllantirish va axborot bilan ishlashni madaniyatini oshirish muhim ahamiyat kasb etadi. Faqatgina o'shanda bu jamiyatda barkamol avlodni tarbiyalash va haqiqiy savodxonlikka erishish mumkin bo'ladi.

ADABIYOTLAR RO'YXATI:

1. Freire, P. (1983). *The Importance of the Act of Reading*.
2. Freire, P. (1970). *Pedagogy of the Oppressed*. New York: Continuum.
3. Vygotsky, L.S. (1978). *Mind in Society: The Development of Higher Psychological Processes*. Harvard University Press.
4. Dewey, J. (1916). *Democracy and Education*. New York: Macmillan.